

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 14.11.2006
KOM(2006) 697 galutinis

KOMISIJOS KOMUNIKATAS

**Ekonomikos reformos ir konkurencingumas: pagrindiniai 2006 m. Europos
konkurencingumo ataskaitos aspektai**

{SEK(2006) 1467}

KOMISIJOS KOMUNIKATAS

Ekonomikos reformos ir konkurencingumas: pagrindiniai 2006 m. Europos konkurencingumo ataskaitos aspektai

1. ĮVADAS: NAUJA ATASKAITA, PAGRINDŽIANTI EUROPOS STRATEGIJĄ EKONOMIKOS AUGIMUI IR UŽIMTUMUI SKATINTI

Komunikate pateikiami pagrindiniai 2006 m. Europos konkurencingumo ataskaitos¹ aspektai ir išvados.

Konkurencingumo ataskaitoje daugiausio dėmesio yra skiriama produktyvumo, kaip esminio konkurencingumo rodiklio ilgalaikiu laikotarpiu, analizei. Šioje ataskaitoje konkurencingumas yra suprantamas kaip šalies ar regiono gyvenimo lygio tvarus augimas ir kuo mažesnis priverstinio nedarbo lygis. Pramonės sektoriuje konkurencingumas yra suprantamas kaip savo pozicijos pasaulinėje rinkoje išlaikymas ir gerinimas.

Lisabonos strategijai ekonomikos augimui ir užimtumui skatinti, kurioje skiriami makroekonominiai, mikroekonominiai ir užimtumo uždaviniai, suteikus naują impulsą, Konkurencingumo ataskaita buvo pertvarkyta, siekiant Lisabonos strategijos mikroekonomikos ramsčiui suteikti stiprų analitinį pagrindą. Tai taip pat reiškia, kad šioje ataskaitoje atliekama problemų analizė buvo priartinta prie politikos darbotvarkės.

Šiuo komunikatu nesiekama parengti konkrečių pasiūlymų ar veiksmų plano. Juo siekiama paremti sprendimų priėmimą pateikiant tam tikrus politikos vykdymui aktualius pastebėjimus ir rekomendacijas, pateiktus atlikus ekonominę analizę.

Įvertinus naujausius pokyčius ekonomikos augimo, produktyvumo ir užimtumo Europoje srityse, ataskaitoje kalbama apie įvairius aspektus, susijusius su trimis iš keturių 2006 m. Pavasario Europos Vadovų Tarybos reformų darbotvarkės prioritetiniais veiksmais, t. y. apie: žinias ir naujoves, įmonių verslo potencialo išlaisvinimą ir veiksmingos ir integruotos energetikos politikos siekimą. Keturiuose skyriuose nagrinėjama Europos energetikos rinkų liberalizavimas, reglamentavimo aplinka atsižvelgiant į strategiją ekonomikos augimui ir užimtumui skatinti, naujovių diegimo finansavimas ir pirmaujančių rinkų sąvoka naujovių politikoje. Be to, ataskaitoje nagrinėjama dviejų Europos pramonės aukštųjų technologijų sektorių, t. y. Informacijos ir ryšių technologijos prekių gaminimo ir paslaugų teikimo bei farmacijos pramonės sektorių, konkurencinė padėtis. Galiausiai, statistiniame priede pateikiami atskirų sektorių konkurencingumo rodikliai.

¹ Komisijos tarnybų darbo dokumentas SEK(2006) 1467, 2006 11 14, 2006 m. Europos konkurencingumo ataskaita.

2. BENDRI KONKURENCINGUMO REZULTATAI: VILČIŲ TEIKIANTYS POŽYMIAI RODO, KAD BUVO IMTASI PRIEMONIŲ PASTARŲJŲ METŲ BLOGIEMS REZULTATAMS KONKURENCINGUMO GERINIMO SRITYJE IŠTAISYTI

Praėjusį dešimtmetį 25 valstybių narių Europos Sąjungoje BVP vienam gyventojui augo lėčiau nei JAV, o 1990–2004 m. laikotarpiu Europos Sąjungos realaus BVP augimas sulėtėjo arba nepakito, darbo našumas ir bendras gamybos veiksnių produktyvumas sumažėjo arba nepakito. Šios tendencijos turi struktūrinių ypatybių, o kadangi Europos politikos kūrėjai suvokia šią situaciją, reikia priimti tinkamus politinius sprendimus. 2000 m. Europos Vadovų Taryba Lisabonoje nutarė atgaivinti Europos konkurencingumą. 2005 m. Lisabonos strategija buvo persvarstyta, siekiant daugiau dėmesio skirti politikos kryptims, kurių tikslas – ekonomikos augimas ir sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų. Iš tiesų, pagrindiniai ekonomikos augimo ir užimtumo skatinimo strategijos tikslai visų pirma yra investuojant į mokslinius tyrimus ir taikomąją veiklą skatinti produktyvumo augimą, gerinti Europos infrastruktūrą, stiprinti žmogiškąjį kapitalą ir skatinti konkurenciją. Tai padės geriau pasinaudoti globalizacijos privalumais. Ši strategija taip pat derinama su platesniu tvaraus vystymosi reikalavimu, pagal kurį dabartiniai poreikiai turi būti tenkinami nepakenkiant būsimų kartų galimybėms tenkinti savo poreikius.

Pirmas optimistinis požymis yra didėjantis užimtumo lygis daugelyje ES valstybių narių. Iš dalies taip yra dėl per pastaruosius metus įgyvendintų darbo rinkos reformų. Tačiau daugumoje šalių užimtuo lygis yra mažesnis už Lisabonos strategijos tiksuose nustatytą lygį.

Tačiau pastarųjų metų pažanga didinant užimtumą ES pasireiškė tik nedideliu darbo našumo padidėjimu. Blogus ES darbo našumo rezultatus galima paaiškinti investicijų stoka ir lėtu bendro gamybos veiksnių produktyvumo didėjimu. Bendras gamybos veiksnių produktyvumas yra nedidelis nuo dešimtojo dešimtmečio viduryje įvykusio sulėtėjimo. Tai rodo, kad atsižvelgiant į strategijoje ekonomikos augimui ir užimtumui skatinti nustatytus prioritetus reikia nedelsiant pradėti vykdyti reformas. Didesnis našumas, atsiradęs pertvarkius ir perskirsčius gamybą, pagerinus darbo įgūdžius, pradėjus gaminti naujus gaminius ir įdiegus naujus gamybos metodus, ypač IRT, padėtų didinti investicijas ir padidėjus kapitalui – didinti darbo našumą.

Naujesni pokyčiai rodo, kad ES ekonomikos augimas spartėja. 2005 m. jis buvo 1,7 %, o 2006 m. – 2,8 %. Tai geriausi ES–25 ekonomikos augimo rezultatai nuo 2000 m. ir pasireiškia didėjančiu užimtumu ir produktyvumu bei mažėjančiu nedarbu. Naftos kainų padidėjimas aiškiai turėjo neigiamą, tačiau ribotą, poveikį Europos ekonomikos augimui. Bandymai padeda kiekybiškai įvertinti energijos kainų svyravimo ilgalaikį poveikį ir parodyti, kad šis poveikis skiriasi priklausomai nuo šalies ir sektoriaus. Nors energijos kainos šiais metais padidėjo, ES ekonomika sparčiai atsigauna. Kartu su nauju partnerystės ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui skatinti valdymu taip sudaroma išskirtinė galimybė toliau ryžtingai vykdyti reikalingas struktūrines reformas.

3. KONKURENCINGUMO VAROMOJI JĖGA

Energetikos rinkos liberalizavimas: esant stipriam atsakui į paskatas, politiką formuoti reikia dar atidžiau

Nuo dešimtojo dešimtmečio Europos energetikos rinkos yra liberalizuojamos. Ataskaitoje pateikiamos tam tikros Europos elektros energijos ir dujų rinkų liberalizavimo pasekmės ir aptariamios problemos, kurios kyla dėl liberalizacijos bendrai, įskatant patirtį už ES ribų.

Rezultatai rodo, kad atsiradus konkurencijai, veikla paprastai tampa rentabilesnė, nes dalis pelno tenka vartotojams. Tačiau pasirodė, kad elektros energijos ir dujų didmeninės prekybos rinkas labiausiai veikia įtakos rinkoje buvimas, atsirandantis dėl pramonės struktūros ir konkrečių šių rinkų ypatybių. Operatoriai toliau griežtai kontroliuoja gamybą, importą ir svarbiausią infrastruktūrą. Siekiant išspręsti šią problemą, visų pirma reikia turėti veiksmingas reguliavimo institucijas. Konkurencija mažmeninėse rinkose kol kas daugeliu atvejų turėtų veikti tinkamai. Tačiau energetikos direktyvose nustatomi visuotiniai paslaugų teikimo ir su viešųjų paslaugų teikimu susiję įpareigojimai bei specifinės vartotojų apsaugos taisyklės.

Kalbant apie mokslinius tyrimus ir taikomąją veiklą, duomenys apie poveikį naujovių diegimui rodo, kad po liberalizavimo pasikeitė mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos srities darbų pobūdis: Įmonės vis daugiau dėmesio skiria technologijoms, padedančioms sumažinti sąnaudas ir vartotojams teikiamoms paslaugoms, o ne technologijų naujovėms (visuomenei aktualioms). Nors atrodo, kad bendros mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos išlaidos sumažėjo, didesnis dėmesys skiriamas naujovėms, skirtoms didinti veiksmingumą. Todėl gali prireikti papildomų politikos priemonių, kad būtų atstatytas prieš liberalizaciją buvęs fundamentaliųjų energijos mokslinių tyrimų lygis.

Teoriškai ir pagal turimus duomenis liberalizuotose rinkose kainos trumpalaikiu laikotarpiu gali būti nestabilios ir paklausą gali dažniau prireikti pritaikyti prie turimų gamybos pajėgumų nei prieš liberalizaciją. Nors kartais šie kainų svyravimai yra nepageidautini, dėl didesnio paklausos vaidmens šalinant rinkų sutrikimus veiksmingumas padidėja ilgalaikiu laikotarpiu. Kita problema yra ta, kad netinkamas rinkos sukūrimas gali pritraukti per mažas ir neveiksmingas investicijas². Tai ypač nutinka, kai kainos neatspindi tikrosios energijos vertės ir dėl to investicijų grąža yra mažesnė arba, kai dėl netinkamo atskyrimo tinklų operatoriai pirmenybę teikia savo dukterinėms tiekimo įmonėms reguliuojamose rinkose (pvz., infrastruktūros) gali būti sunku sukurti veiksmingas investicijas skatinančius mechanizmus, ypač tais atvejais, kai kalbama apie transportavimo (tarpvalybinio) pajėgumus. Mažos investicijos taip pat gali atsirasti pvz., dėl valdžios institucijų nustatytų sudėtingų procedūrų. Dėl nepakankamo investavavimo į elektros energijos gamybą gali atsirasti elektros energijos trūkumas ir tiekimo pertrūkiai.

Ataskaitoje pateikti ekonominės analizės rezultatai rodo, kad valdžios institucijos didžiausią dėmesį visų pirma turėtų skirti aiškiam rinkos dalyvių teisių ir pareigų nustatymui, ypač stygiaus laikotarpiu. Be to, likvidesnių didmeninės prekybos rinkų skatinimas, ypač išankstinių sandorių atveju, vartotojams padės apsidrausti nuo kainų svyravimo. Norint, kad rinka būtų veiksminga, reikia daugiau skaidrumo. Mechanizmas ES lygiu, skirtas geriau

² Rinkos sukūrimas apima keletą sudėtinių dalių: Didmeninės prekybos rinkas, mažmenines rinkas, degalų rinkas, pajėgumų rinkas, perkrovos valdymo mechanizmus, balansavimo mechanizmus.

prižiūrėti ES energijos rinkos paklausos ir pasiūlos tendencijas, nustatyti galimus infrastruktūros, tiekimo ir atsargų trūkumus, padėtų padidinti energijos tiekimo saugumo klausimų skaidrumą ES.

Galiausiai, remiantis tiek teoriniais, tiek praktiniais rezultatais, elektros energijos rinkų liberalizavimo poveikis aplinkai yra dviprasmiškas. Nors sumažėjus kainoms padidėtų energijos suvartojimas, didesni kuro sunaudojimo kiekiai ir kitokie technologijų deriniai, atsiradę dėl padidėjusios konkurencijos, galėtų sumažinti išmetamų teršalų kieki³. Paprastai liberalizacija ir aplinkosaugos tikslai yra tarpusavyje suderinami. Be to, liberalizacija gali sustiprinti rinka grindžiamų aplinkosaugos priemonių, pvz., Europos šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemos, poveikį.

Reglamentavimo aplinka: *Nepaisant to, kad priimti išipareigojimai yra nevinodi, geresnio reglamentavimo principams pritariama itin plačiai*

Verslo aplinkos gerinimas, taikant verslumą skatinančias priemones ir taikant geresnio reglamentavimo taisykles, dabar yra bendras Europos Sąjungos tikslas. Todėl strategijoje ekonomikos augimui ir užimtumui skatinti geresnio reglamentavimo priemonių platinimas yra aiškiai nurodytas prioritetas. Todėl tai, kad 2005 m. valstybių narių priimtose nacionalinėse reformų programose (toliau – NRP) matyti noras reformuoti reglamentavimo praktiką, yra itin teigiamas dalykas. Šios reformos papildė Bendrijos lygiu pradėtą geresnio reglamentavimo iniciatyvą, apimančią galiojančių teisės aktų supaprastinimo programą, sistemingą naujų teisės aktų poveikio vertinimą, geresnes konsultacijas su suinteresuotosiomis šalimis ir administracinės naštos vertinimą bei mažinimą. Be to, yra pradėti darbai, skirti nustatyti administracinės naštos mažinimo kiekybinius tikslus.

Labai sunku išskirti reguliavimo poveikį ekonomikai. Tačiau vis dar negausiuose ekonomikos veikuose šia tema yra pateikiamas įrodymas, kad reglamentavimas gali turėti reikšmingą teigiamą ar neigiamą (jei blogai parengtas) poveikį ekonominės veiklos rezultatams ir naujovių diegimui. Konkurencingumo ataskaitoje analizuojama daugybė 25 ES valstybių narių NRP (ar kitur) pasiūlytų priemonių geresnio reglamentavimo srityje. Nors šios priemonės ir skiriasi laiko, taikymo srities, institucionalizacijos lygio ir galimo poveikio atžvilgiu, dauguma valstybių narių ketina vykdyti vieneriopą ar keleriopą itin svarbią veiklą šioje srityje. Be to, valstybės narės pristato aiškų trumpalaikį teigiamą poveikį turėsiančias priemones, pvz., vieno langelio sistemas, skirtas įmonėms registruoti. NRP ir po jų paskelbimo praeitais metais įvykę pasikeitimai rodo, kad buvo žengtas didelis žingsnis, siekiant sukurti geresnę ES reglamentavimo aplinką. Tai, kad skiriasi atskirų valstybių narių siūlomos priemonės rodo, kad valstybės narės yra skirtinguose gersnio reglamentavimo sistemos kūrimo etapuose.

Reikėtų pažymėti, kad šiuo atžvilgiu geresnė reglamentavimo sistema nebūtinai reiškia, kad reglamentuojama bus žymiai mažiau. Iš septynių valstybių narių, kurios remiantis esamais kriterijais buvo priskirtos valstybėms, turinčioms sąlyginai griežtą reglamentavimo aplinką, kaip tai apibrėžė EBPO, dvi valstybės savo NRP pateikia priemones, apimančias visą arba beveik visą geresnio reglamentavimo programą, o dauguma kitų valstybių priemonių ėmėsi bent dviejose srityse. Tačiau iš aštuonių valstybių narių, priskiriamų valstybėms, kuriose reglamentavimo aplinka yra nelabai griežta, keletas valstybių narių taip pat priskiriamos

³ Pastaroji pasekmė priklauso nuo šalims būdingų pradinių sąlygų.

valtybėms, kurios priemonių ėmėsi visose arba beveik visose geresnio reglamentavimo programos srityse.

Vis daugiau šalių (18) įgyvendina arba ketina įgyvendinti savo poveikio vertinimo sistemas ir tai atspindi, tai, kas jau vyksta Komisijoje ir nedaugelyje valstybių narių. Tai turėtų padėti užtikrinti geresnę būsimos sričių, kurios yra svarbios valstybių narių ir Europos konkurencingumui, reglamentavimo kokybę. Tačiau pažanga yra labai lėta ir reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad nauda, kurią teikia poveikio vertinimo sistemos įgyvendinimas, konkretizuojasi tik po kelerių metų. Be to, nerimą kelia tai, kad tam tikrais atvejais išteklių apribojimai gali tapti rimtomis kliūtimis. Jei ši su išteklių perskirtymu susijusi problema nebus išspręsta, naujuosiuose teisės aktuose gali nepasijausti kokybės pagerėjimas, atsirandantis dėl poveikio vertinimo sistemos, kuri sistemingai vertina ekonominę ir socialinę poveikį bei poveikį aplinkai, kaip integruoto proceso dalį.

Visavertės ir integruotos geresnio reglamentavimo sistemos kūrimas turėtų būti visų valstybių narių tikslas vidutiniu ir ilgalaikiu laikotarpiu. Akivaizdu, kad reikia kuo skubiau padėti šios sistemos pamatus. Sparčiai įgyvendinant šiuos veiksmus, verslumui bus sudarytos geresnės sąlygos, sumažės administracinė našta, kuri kai kuriuose sektoriuose yra itin didelė, ir kliūtys patekti į rinką, bet kartu ir padidės konkurencija, padaugės naujovių ir ekonomika pradės augti sparčiau. Bendras reglamentavimo gerinimo procesas dabar tik pradedamas ir jo sėkmė priklausys nuo daugelio veiksnių, į kuriuos yra sunku atsžvelgti. Didelę reikšmę taip pat turės tai, ar bus sąžiningai įgyvendinami esami pasiūlymai.

Remiantis šia analize, galima daryti prielaidą, kad ES jau yra padaryta pažanga ir kad visos valstybės narės imasi veiksmų reglamentavimui arba, bendresne prasme, verslo aplinkai, gerinti, bet kad dar lieka didžiausi iššūkiai. Akivaizdu, kad šalims, kurios iki šiol per daug dėmesio neskyrė geresnio reglamentavimo politikai, labiau reikia stengtis šioje srityje nei šalims, kurios yra labiau pažengusios šioje srityje, tačiau pirmoji šalių grupė gali gauti didesnę naudą nei antroji. Mažiau pažangos padarę valstybės narės turėtų dėti didesnes pastangas kuriant visavertes geresnio reglamentavimo sistemas.

Naujovių diegimo finansavimas pritraukė didelį dėmesį, bet įgyvendinamos politikos kryptys vis dar turi trūkumų

Ataskaitoje dėmesys visų pirma skiriamas naujovių diegimą trukdančioms finansinėms problemoms ir atitinkamoms politikos priemonėms, skirtoms šioms problemoms spręsti. Valstybės pagalba gali būti įvairiopa: tiesioginės priemonės, pvz., subsidijos ir paskolos, netiesioginės priemonės, pvz., garantijos arba mokestinės paskatos moksliniams tyrimams ir taikomajai veiklai bei rizikos kapitalo priemonės. Ataskaitoje aptariama gera vyriausybės paramos teikimo praktika, grindžiama ekonomikos teorija, ir pateikiamos politikos vykdymui aktualios išvados. Vėliau šios išvados yra papildomos valstybių narių 2005 m. spalio mėn. paskelbtose nacionalinėse reformų programose pateiktų naujovių diegimo finansavimo priemonių analize.

Pastaraisiais metais vis daugiau šalių naudoja mokestines paskatas moksliniams tyrimams ir taikomajai veiklai skatinti ir daugelyje šalių padaugėjo pagal mokesčių nuostatas šioje srityje teikiamų lengvatų. Ši tendencija patvirtinama 2005 m. spalio mėn. valstybių narių paskelbtose nacionalinėse reformų programose. Jose taip pat matyti, kad valdžios institucijos vis didesnę svarbą teikia stipriam rizikos kapitalo sektoriui. Iš tiesų, beveik visos valstybės narės nurodė pradėjusios vykdyti sustiprintus arba naujus veiksmus, didžiausią dėmesį kreipdamos investicijoms ankstyvuoju etapu. Didelė šalių grupė taip pat nurodo, kad ėmėsi veiksmų,

susijusių su verslo angelais. Tačiau bendrai kalbant, mažai dėmesio skiriama tarpvalstybiniam rizikos kapitalo mobilumo skatinimui. Tą patį galima pasakyti ir apie novatoriškų projektų paskolų finansavimą, nes tik nedaugelis šalių nurodė, kad ėmėsi priemonių šioje srityje.

Tai, kad yra didelė programų ir priemonių įvairovė bei dažnai nurodomas ketinimas persvarstyti ir pertvarkyti šias programas ir priemones rodo, jog šiuo metu daug eksperimentuojama. Akivaizdu, kad yra daug galimybių mokytis geriausios patirties ir keistis ja, tačiau tai padaryti būtų daug lengviau, jeigu esamos priemonės būtų dažniau ir sistemingiau vertinamos. Be to, kartais vienoje šalyje yra daug įvairių priemonių ir dėl to galimus vartotojus reikia dažniau informuoti apie šias priemones ir siekti, kad esamos priemonės būtų paprastesnės ir lengviau pasiekiamos.

Apibendrinant galima pasakyti, kad atrodo, jog reikėtų labiau skatinti rizikos kapitalo investicijas užsienyje ir novatoriškų projektų skolų finansavimą. Daugelyje šalių iš pat pradžių buvo sprendžiamas rizikos kapitalo klausimas. Tačiau, akivaizdu, kad tai daugiau pastangų reikalaujanti sritis. Be to, esamų programų vertinimas ir suparastinimas turėtų būti atliekami sistemingiau ir turėtų būti tęsiamas abipusis mokymasis.

Tačiau reikėtų pažymėti, kad nors šios pastangos ir yra būtinos, jų neužtenka norint pasiekti bendresnį tikslą – Europos ekonomiką padaryti dinamiškesne ir paremta žiniomis. Norint tai pasiekti reikės ne tik nustatyti išsamias mokslinių tyrimų, taikomosios veiklos ir naujovių diegimo politikos kryptis, bet ir įgyvendinti ekonominę veiklą bendrai skatinančias reformas, ypač verslo aplinkos, konkurencijos, išorės prekybos, švietimo ir darbo rinkų srityse.

Pirmaujančių rinkų metodas gali padėti vykdyti naujovių diegimo politikos kryptis, sudarančias galimybę numatyti pasaulinius poreikius

Ataskaitoje daroma literatūrinė pirmaujančių rinkų metodo, kuris yra naudingas, siekiant geriau suprasti veiksnius, kurie lemia naujovių ir naujų technologijų pasaulinę sėkmę, ypač kalbant apie novatoriškas ir konkurencingas koncepcijas.

Nors pirmaujančių rinkų metodas yra visų pirma naudingas įmonėms, jis taip pat gali valdžios institucijoms sukurti veiksmingesnę technologijų politiką, siekiant padėti, kad įmonių naujovių diegimo veikla patirtų pasaulinę sėkmę. Šiuo atžvilgiu, kuriant įvairias naujovių diegimo politikos dalis (nuo finansavimo programų ir viešųjų pirkimų iki reglamentavimo ir standartų nustatymo), galima panaudoti tokius bendrus kriterijus: atsižvelgti į pasaulio rinkų ir vartotojų poreikius, vidaus rinkos poreikius perkelti į užsienį, pabrėžti gamybos sąnaudų mažinimą, užtikrinti įvairių novatoriškų koncepcijų konkurenciją ir atsižvelgti į pasaulines tendencijas (nors pastarasis kriterijus yra sunkiai įgyvendinamas, nes sunku nustatyti, ar tam tikras pokytis yra pasaulinė tendencija, ar ne).

Todėl itin svarbu, kad visose politikos kryptyse, kuriomis siekiama skatinti pirmaujančių rinkų atsiradimą, būtų stengiamasi numatyti pasaulinės rinkos tendencijas, sukurti būsimus pasaulinius poreikius atitinkančias novatoriškas koncepcijas ir turėti pakankamai didelį kainų pranašumą, siekiant kitas šalis įtikinti pasirinkti šias koncepcijas, bet kad tai būtų daroma nedarant poveikio konkurencinėms jėgoms.

Siekiant, kad pirmaujančių rinkų koncepcija būtų pradėta taikyti Europos lygmeniu, Komisija savo naujausiame komunikate dėl naujovių diegimo⁴ pasiūlė pirmiausia konsultuotis su suinteresuotosiomis šalimis, ypač su Technologinėmis platformomis ir Europos INNOVA naujovių grupėmis, siekiant nustatyti tam tikras sritis, kuriose pasiūlos ir paklausos politikos kryptį derinys galėtų padėti atsirasti naujovėms palankioms rinkoms ir, antra, ji pasiūlė 2007 m. perspektyviose srityse parengti iniciatyvas dėl pirmaujančių rinkų. Vadovaudamasi šia patirtimi, Komisija parengs išsamią pirmaujančių rinkų strategiją.

4. KONKURENCINGUMAS ATSKIRUOSE SEKTORIUOSE

Išanalizavus ekonomines reformas (energetikos liberalizavimo, reglamentavimo aplinkos) ir politikos kryptis, kuriomis siekiama pagerinti rezultatus naujovių diegimo srityje, ataskaitoje analizuojamas dviejų reikšmingų ir sparčiai besivystančių aukštųjų technologijų sektorių konkurencingumas. Šie sektoriai tai – Informacijos ir ryšių technologijos (IRT) prekių gaminimas bei paslaugų teikimas ir farmacijos pramonė.

IRT pramonėje turi būti daugiau mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos bei prie pokyčių padedančių prisitaikyti politikos kryptį

Dėl IRT ataskaitoje daroma išvada, kad ES turi konkurencinį pranašumą didesnėmis kainomis parduodamų aukštos kokybės diferencijuotų prekių srityje. Padidėjusi prekyba tarpiniais produktais (tai daugiausia yra prekyba tarp įmonių) reiškia, kad tam tikra importo dalis yra naudojama kaip tarpiniai produktai gaminant didesnės vertės sudėtingesnius galutinius produktus.

Dėl globalizacijos padaugėjo galimybių išskaidyti gamybos procesą ir sudėtinių dalių gamybą perkelti atsižvelgiant į vietovių sąlyginius pranašumus. Todėl lustai yra sukurti Europoje, bet jų masinė gamyba vyksta Pietryčių Azijoje. Programinės įrangos yra kuriamos Europos laboratorijose, o jų kodavimas vyksta Indijoje. Buvimas netoli specializuotų produktų, pvz., pagal užsakymą gaminamos programinės įrangos, naudotojų taip pat yra dar vienas buvimą ES pagrindžiantis argumentas. Faktai rodo, kad žiniomis grindžiama gamyba, produktų kūrimas ir strateginiai moksliniai tyrimai bei taikomoji veikla vis dar yra vykdomi Europoje, o daug darbo reikalaujanti standartizuotų galutinių produktų gamyba buvo perkelta į Aziją. Tačiau ateityje ši situacija gali pasikeisti dėl Kinijoje ir Indijoje didėjančių investicijų į mokslinius tyrimus ir taikomąją veiklą.

Tačiau naujųjų valstybių narių IRT gamintojai įrodė, kad dar įmanom būti konkurencingais ES gaminant nebrangius ir daug galimybių masto ekonomijoje turinčius gaminius, pvz., izoliuotus laidus, radijos ir televizijos imtuvus ar kitokius vartotojams skirtas elektronikos prekes ir kompiuterius. Tačiau mažai tikėtina, kad tokie gaminiai ilgą laiką išliks konkurencingais. Todėl Europoje reikia sustiprinti ryšius tarp naujovių diegimo sistemų, kad būtų galima visokeriopai pasinaudoti palyginti gerai kvalifikuota ES–10 darbo jėga.

ES ypač specializuojasi ryšių paslaugų ir IT paslaugų kūrimo ir programinės įrangos gaminimo srityse. Kalbant apie IRT gaminimą, ES turi sąlyginių pranašumų aukštos kokybės mokslinių prietaisų, elektronikos produktų ir telekomunikacijų įrangos gamyboje. Siekiant išspręsti su mažų sąnaudų gamintojais susijusią problemą, reikia toliau gerinti naujų

⁴ Komisijos komunikatas KOM(2006) 502, 2006 9 13, *Žinių taikymas praktikoje: įvairialypė ES naujovių strategija*.

novatoriškų gaminių, patenkinančių pažangesnių prekių ir paslaugų poreikį, kokybę, ir kurti jų vis daugiau. Šis tikslas būtų lengviau pasiektas, jeigu būtų sukurtos atskiriems sektoriams pritaikytos ir bendresnės mikroekonominės politikos kryptys.

Lyginant su kitais sektoriais, ES IRT sektoriuje moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla yra intensyvi. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad šis sektorius atsilieka nuo savo pagrindinių konkurentų, būtina daugiau investuoti į mokslinius tyrimus ir taikomąją veiklą, kad ateityje šis sektorius būtų konkurencingesnis. Šiame sektoriuje veikiančioms mažoms įmonėms ir veiklą pradedančioms įmonėms ši problema yra aktualesnė nei didesnėms įmonėms. Tai parodo, kad yra sisteminių trūkumų, susijusių su mokslinių tyrimų mažose novatoriškose įmonėse vykdymu ir finansavimu. Šios problemos neįmanoma išspręsti taikant vien tik atskiriems sektoriams skirtas priemones. Priešingai, reikia imtis horizontalių priemonių, kurios buvo aptartos, kai buvo kalbama apie naujovių diegimo finansavimą. Be to, akivaizdu, kad tai yra sektorius, kuriame specifinėms politikos kryptims analizuoti galima taikyti pirmaujančių rinkų metodą.

Apibendrinant būtų galima pasakyti, kad IRT rinkose pokyčiai gali vykti labai greitai ir naujovių diegimas yra esminis veiksnys užtikrinant ilgalaikį konkurencingumą. Be sektoriams specifinių politinių sąlygų, galinčių paskatinti tolesnę sektoriaus plėtrą, bendresnė verslo aplinka ir ypač rinkos reglamentavimas bei naujovių diegimo sistema, yra esminiai veiksniai siekiant palengvinti prisitaikymą prie pokyčių.

Farmacija: Sisteminiai trūkumai riboja sparčiai augantį sektorių

Europos farmacijos sektoriuje gamyba ir užimtumas didėja. Taip pat didėja šių produktų eksportas į pasaulinę rinką. Tokius gerus rezultatus iš dalies lėmė JAV gamybos perkėlimas į Europą, bet ir kainų konkurencingumo padidėjimas.

Vis dėlto, bendra padėtis kelia nerimą. Europos farmacijos sektorius labai atsilieka nuo JAV darbo našumo atžvilgiu. Šis atsilikimas yra daug didesnis nei atsilikimas bendrai gamybos sektoriuje. Produktyvumo didėjimą JAV daugiausia lėmė gamybos priemonių našumo padidėjimas, o Europoje pagrindinis šį padidėjimą lėmęs veiksnys buvo bendro gamybos veiksmų produktyvumo (BGVP) padidėjimas. Europoje gamybos priemonių našumas didėja lėtai.

Nuo 2000 m. JAV stiprina savo, kaip centro, kuriame kuriami naujoviški vaistai, vaidmenį. JAV įmonės turi daugumą patentų biofarmacijos srityje ir šis dominavimas vis didėja. Be to, JAV įmonių vaidmuo dalijantis naujų vaistų kūrimo rinką yra centrinis, kaip tai rodo jų patentų, turimų už bendrus išradimus tarptautiniu lygmeniu, dalis. Šią tendenciją patvirtina ant patentų nurodyta informacija. Nacionalinė naujovių diegimo sistemos vidinė struktūra sudaro JAV galimybę turėti konkurencinių pranašumų ir pirmauti šioje srityje. Biotechnologijų sektorius yra ypatingai svarbus, nes ten naujų mokslinių tyrimų galimybių tyrinėjimai suderinami su klinikinės medicinos ir rinkos raida.

JAV farmacijos rinka yra labiau koncentruota ir mažiau pastovi nei Europos rinkos. Kitaip tariant, didesnė JAV rinkos koncentracija nereiškia, kad ji yra mažiau konkurencinga. Priešingai, JAV rinka yra itin prieštaringa. Produktų apyvarta vyksta daug greičiau nei ES ir Japonijoje. Konkurencija su nepatentuotų vaistų gamintojais yra daug didesnė. JAV rinkos veikimas yra panašus į rinką, kurioje vyrauja Šumpeterio apibūdinta konkurencija, t. y. naujovių diegėjai gali gauti laikinos naudos iš beveik monopolinės padėties ir tai jų konkurentus skatina kuo skubiau kurti novatoriškesnius produktus ir dėl to vis keičiasi

užimamos rinkos dalys. Bendrai ES, ypač kai kuriose kontinentinės Europos šalyse, konkurencija nėra tokia dinamiška.

Palyginti su JAV, Europos gebėjimas pradėti, organizuoti ir išlaikyti naujovių kūrimo proceso ir produktyvumo didėjimą farmacijos srityje yra menkas. Be to, neproporcingai daug mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos farmacijos srityje yra vykdomi JAV ir tai turi neigiamas pasekmes didelę pridėtinę vertę turinčioms darbo vietoms ir papildomoms investicijoms į klinikinius tyrimus.

Europos socialinės apsaugos institucijų vykdoma išlaidų politika iš dalies paaiškina, kodėl ES farmacijos sektorius yra ne toks dinamiškas kaip JAV. Tačiau šį atsilikimą lėmė ne vien tik konkrečiam sektoriui būdingi veiksniai. Tai taip pat įvyko dėl to, kad Europa sąlyginai stokoja dinamiškumo reformuojant savo darbo ir kapitalo rinkas, švietimo sistemas, valstybės išlaidas ir rinkos reguliavimo sistemas. Šį faktą rodo tai, kad naujos technologijomis užsiimančios įmonės stokoja dinamiškumo kuriant ir vystant mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos projektus.

Atsižvelgdama į Europos konkurencingumo silpnąsias vietas, iš dalies atsiradusias dėl esamos kainodaros ir kompensavimo politikos, Europos Komisija, įsteigdama Farmacijos forumą, ėmėsi iniciatyvos spręsti tam tikras itin skubias problemas. 2005 m. birželio mėn. įsteigta Forume pirmą kartą susitinka valstybių narių aukštesnieji sprendimų priėmėjai, pramonės atstovai ir kitos suinteresuotosios šalys. Vadovaudamasis ankstesniais darbais (G10 vaistų proceso darbas), Forumas nagrinės tokias tris temas: pacientų informavimas, vaistų veiksmingumas ir kainodara bei kompensavimas.

Ypač dėl pastarųjų dviejų problemų ES buvo iškraipyta viena bendra vaistų rinka, nes skirtingų valstybių narių priimti sprendimai dėl kainodaros ir kompensavimo bei skirtingi reikalavimai, taikomi vaistų veiksmingumui įvertinti, turėjo nepageidautinų pasekmių kitoms valstybėms narėms, turinčioms kitokias sistemas ir tai daugeliu atvejų turėjo nenumatytų pasekmių visai ES rinkai.

Forumo tikslas yra suderinti visuomenės sveikatos tikslą užtikrinti, kad pacientai naujus vaistus galėtų įsigyti už priimtina kainą su būtinybe sukurti prognozuojamą verslo aplinką, kurioje naujovių diegėjai gautų ekonominį atlygį. Suderinus šias dvi būtinybes ir sukūrus naujovių diegimui palankią aplinką, bus skatinamas farmacijos pramonės konkurencingumas. Atsižvelgiant į šiuos svarstymus, reikės imtis konkrečių priemonių ES, o ypač valstybių narių lygmeniu, kad Europa vėl taptų pasauliniu naujų vaistų kūrimo centru.

5. APIBENDRINIMAS

Europos ekonomikos konkurencingumo didinimas yra ilgas ir sudėtingas procesas. 2006 m. ataskaitoje dėl Europos konkurencingumo analizuojamos tam tikros reformos, susijusios su pagrindinėmis sąlygomis (galimybė gauti finansavimą naujovių diegimui, geresnis reglamentavimas) ir itin svarbaus išteklio – energijos, rinka. Joje taip pat pabrėžiamas galimas pirmaujančių rinkų indėlis kuriant daugiau į ateitį orientuotas naujovių diegimo politikos kryptis. Be to, joje analizuojamos dviejų sparčiai augančių aukštųjų technologijų sektorių (IRT ir farmacijos) konkurencingumo tendencijos ir iššūkiai šiems sektoriams.

Kadangi ataskaita siekiama remti Lisabonos strategijos mikroekonomikos ramstį, joje pateikiamos sritys, kuriose reikės papildomų pastangų, pvz., taip yra energetikos rinkos reformų, susijusių su nauda, kurią vartotojai gauna padidėjus veiksmingumui ir turint veiksmingas reguliavimo institucijas, investicijomis į ilgalaikius fundamentaliuosius mokslinius tyrimus, patikimumu ir poveikiu aplinkai, atveju. Dėl verslo aplinkos ataskaitoje nurodoma, kad visos valstybės narės imasi priemonių reglamentavimui ir bendrai verslo aplinkai gerinti, o ne tokioje palankioje pradinėje padėtyje esančios šalys turėtų labiau stengtis sukurti visavertę reglamentavimo gerinimo sistemą.

Dėl naujovių diegimopolitikos ataskaitoje pabrėžiama, kad reikia iš pat pradžių remti rizikos kapitalą ir sudaryti lengvesnes sąlygas tarpvalstybinės rizikos kapitalo operacijoms, bei pabrėžiama, kad didesnę dėmesį reikėtų skirti naujovių diegimo finansavimui iš paskolų. Be to, joje nurodomi veiksniai, kurie galėtų padėti sukurti ir pirmaujančias rinkas orientuotas naujovių diegimo politikos kryptis, t. y. atsižvelgti į pasaulinės rinkos ir užsienio klientų poreikius, vidaus rinkos poreikius perkelti į užsienį, pabrėžti gamybos sąnaudų mažinimą, sudaryti sąlygas įvairioms novatoriškoms koncepcijoms konkuruoti ir atsižvelgti į pasaulines tendencijas.

Tarp IRT gaminančių įmonių ir farmacijos pramonės bendra yra tik tai, kad abi yra aukšųjų technologijų sektoriai. Pirmajame sektoriuje pokyčius daugiausia lemia technologija, o farmacijos sektoriuje didelę reikšmę turi sveikatos apsaugos kainų politika. Tačiau abu sektoriai turi tam tikrų silpnų vietų, pvz., mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos mažas intensyvumas ir santykinis naujų novatoriškų įmonių nebuvimas. Taip pat akivaizdu, kad be konkrečioms sektoriams pritaikytų priemonių, kurios yra būtinos ir kurių imasi specifiniai specialūs forumai, šių sektorių konkurencingumą labiau padidins Lisabonos darbotvarkėje pabrėžtos horizontalesnės reformos, pvz., susijusios su naujovių diegimo finansavimu, bendra verslo aplinka, moksliniais tyrimais, švietimu ir darbo rinkų funkcionavimu.